

Наша Слова

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 6 (1417) 6 ЛЮТАГА 2019 г.

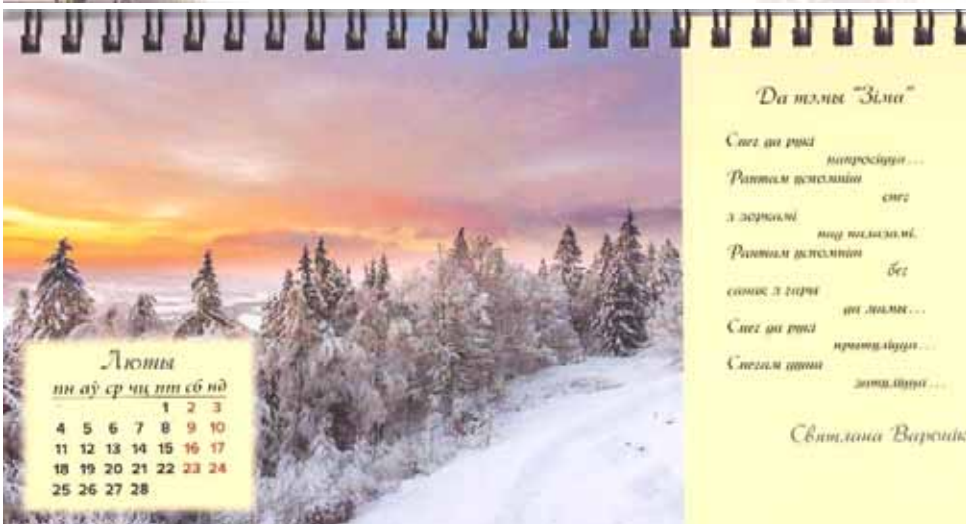
Заява Рады ТБМ

Аб удзеле арганізацыі ў палітычных кампаніях 2019-2020 гг.

Рада ТБМ заклікае ўсіх сваіх сяброў і прыхільнікаў прыняць актыўны ўдзел у палітычных кампаніях 2019-2020 гг. з мэтай папулярызаванні беларускай культуры і пашырэння ўжывання беларускай мовы ва ўсіх сферах грамадскага жыцця нашай краіны.

27.01.2019 г.

Слонімскае ТБМ выпусціла паэтычны перакідны календар

Слонімска раённая арганізацыя ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" выпусціла ўнікальны настольны перакідны календар "Наэзія Шчарай ліецца...". Календар складаецца з прыгожых фотаздымкаў і вершаў паэтаў Слонімсчыны, якія

жывуць у розных кутках Беларусі і ў іншых краінах. Творы паэтаў прысвечаны прыродзе, роднай мове і Бацькаўшчыне. Сярод аўтараў календара - Надзея Салейка, Святлана Варонік, Яўген Барышнікаў, Сяргей Чыгрын, Алена Руж, Ірына Войтка, Ігар Бурсевіч, Святлана Адамовіч, Мікола Канановіч, Дар'я Бялькевіч, Мікалай Емяльянчык, Уладзімір Лабко.

Акрамя вершаў паэтаў, у календары апублікаваны іх фотаздымкі і біяграфічныя звесткі. Прадмову да календара напісала

кіраўнік Слонімскай арганізацыі ТБМ Святлана Бушчык, якая адзначыла, што "гэтае выданне - сціплы ўнёсак беларускіх паэтаў Слонімсчыны ў скарбонку падарункаў свайму краю да самага яркага свята, якое Слонім прыме 1 верасня 2019 года - Дня беларускага пісьменства і друку". Дарэчы, Святлана Бушчык таксама з'яўляецца яшчэ ўкладальнікам і рэдактарам календара. Календар надрукаваны ў Гародні выдавецтвам "ЮрСаПрынт".

Сяргей ЧЫГРЫН,
г. Слонім.

Леаніду Лычу - 90

Леанід Міхайлавіч Лыч (нар. 8 лютага 1929, в. Магільнае, Уздзенскі раён Менскай вобл.) - беларускі гісторык, публіцыст; доктар гістарычных навук, прафесар

Нарадзіўся сельскай сям'і. Пасля вайны навучаўся ў Менскім спецыяльным тэхнікуме, вайсковым вучылішчы, скончыў гістарычны факультэт Башкірскага педагогічнага інстытута ў Уфе (1957). З 1958 г. працаваў настаўнікам. З 1962 года ў Інстытуце гісторыі Акадэміі навук БССР, прайшоў шлях ад старшага лабаранта да вядучага навуковага супрацоўніка (1989), доктара гістарычных навук, прафесара. Старшыня Тапанімічнай камісіі пры Прэзідыуме Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь (1992-1996).

Даследуе пытанні сацыяльна-класавых адносін у савецкі час, гісторыю беларускай культуры, моўную палітыку ў Беларусі ў XIX-XX ст., міжнацыянальныя адносіны ў краіне ў XX стагоддзі.

Адзін з аўтараў кніг "Гісторыя Беларускай ССР", "Гісторыя рабочага класа БССР", "Гісторыя Мінска"; аўтар манаграфіяў "Беларуская нацыя і мова" (1994), "Назвы зямлі беларускай" (1994), "Гісторыя культуры Беларусі" (1996) ды інш.; аўтар кніг "Нарысы гісторыі Беларусі" (1995),

"Краязнаўства - крыніца ведаў і нацыянальнага сталення" (Бібліятэчка "Краязнаўчай газеты", выпуск 1, 2004), "Міжнацыянальныя адносіны на Беларусі (верасень 1943 г. - кастрычнік 1964 г.)" (2009), "Уніяцкая царква Беларусі: Этна-культурны аспект" (2010), "Магільнае ў часы нямецкай акупацыі (чэрвень 1941 г. - ліпень 1944 г.)" (2011), "Беларуская нацыянальная ідэя" (2010) ды інш. Навукова-публіцыстычныя артыкулы друкуюцца таксама ў часопісах і газетах.

Вікіпедыя.

Агульнавядома, каб сёння беларуская мова не на словах, а на справе стала дзяржаўнай, яе трэба поўнамаштабна ўвесці ў палітычнае, эканамічнае і вайсковае жыццё, адукацыю, навуку, культуру, а таксама ў розныя сферы неафіцыйнай грамадскай дзейнасці людзей. Не сакрэт, што такое рэальна толькі праз самае істотнае абмежаванне сацыяльных функцый рускай мовы, якую ўжо з першых дзён усталявання прэзідэнцкай сістэмы кіравання краінай яе ўлады, як след не падумаўшы, зрабілі фактычна адзінай дзяржаўнай і пачалі планамерна выводзіць беларускую мову адусюль, куды яе змаглі ўкараніць дагэтуль. Не сакрэт, што пайсці на абмежаванне маштабаў выкарыстання рускай мовы ў афіцыйным жыцці ніхто з нашых палітыкаў нават і пры вялікім жаданні не адважыцца, ведаючы, як за яе лёсам у іншых краінах пільна сочаць Маскоўскі Крэмль і яго гаспадар Уладзімір Пуцін. Таму на прыняцце супярэчлівых іх інтарэсам захадаў па вырашэнні моўнай праблемы не хопіць смеласці ў палітычнага кіраўніцтва Рэспублікі Беларусь, прычым нават і тады, калі яно цвёрда ўсвядоміць сабе, што моўная залежнасць ад усходняга суседа да нуля зводзіць яе дзяржаўны суверэнітэт. Вось у што, цалкам заканамерна, вылілася недасведчанасць у моўным пытанні тых, хто прыйшоў да ўлады ўлетку 1994 года, хто ў маі 1995 года рукамі збітага з панталыку народа сацыяльна зраўнаваў рускую мову з беларускай! Зараз яе не выратаваць без згоды Масквы. Надзеяў жа на яе згоду вельмі мала, паколькі яна так моцна зацікаўлена ў тэрытарыяльным аднаўленні колішняй савецкай імперыі - СССР...

Леанід Лыч.

Зварот Рады ТБМ

Аб штогадовых складках

Рада ТБМ звяртае ўвагу арганізацый ТБМ на своечасовы збор сяброўскіх складак за 2019 год. Па просьбе старшыні арганізацыі нагадваем памеры складак:

31 ліпеня 2018 г. устаноўлены наступныя памеры складак сяброў ТБМ:

- для тых, хто працуе - 15 руб. на год;
  - для пенсіянераў і беспрацоўных - 7 руб. на год;
  - для студэнтаў - 3 руб. на год;
  - для школьнікаў - 1 руб. на год.
  - для грамадзян РФ - 750 рас. руб., іншых краін - 15 даляраў ці 15 еўра на год.
- 27.01.2019 г.

ISSN 2073-7033

9 772073 703003

Тэксты да 12-й Агульнаацыянальнай дыктоўкі

Шаноўнае спадарства!

Рада ТБМ настанавіла адзначыць чарговы (20-ы) Міжнародны дзень роднай мовы напісаннем 12-й Агульнаацыянальнай дыктоўкі. На Радзе былі вызначаны тэмы ў падтрымку Беларускай мовы на Каліноўскаму, на Арлоў, на Караткевічу.

Мы друкуем артыкул "Адкуль узялася паншчына?" з "Мужыцкай праўды" № 2. Гэты тэкст пісалі ў 2013 годзе. Змяшчаем чатыры фрагменты з эсэ Уладзіміра Арлова "Незалежнасць - гэта...", а таксама "Беларускую песню" Уладзіміра Караткевіча.

У дадатак рэдакцыя "Нашага слова" прапануе верш вучаніцы 40-й школы г. Магілёва Насці Мацюлінай "Наказ". Магчыма, менавіта гэты верш захочуць напісаць у школах.

Безумоўна, у кожным горадзе, у кожнай вёсцы, у кожнай установе, у кожнай арганізацыі вольна ўзяць свой тэкст нечым больш блізкі, больш адпаведны канкрэтнай мясцовасці, статусу канкрэтнай установы і г.д. Галоўнае, каб да дыктоўкі далучылася як мага больш беларусаў, каб быў заўважным наш беларускі свет.

Адкуль узялася паншчына?

Дзецюкі!

Калі Бог стварыў усіх людзей вольнымі і ўсім даў аднолькавую душу, дык адкуль жа гэта ўзялося, што адзін марнуе ды і над людзьмі збыткуе, а другі бедны паншчыну служыць або аброкі ў казну плаціць?

Быў калісьці народ наш вольны і багаты. Не памятаюць гэтага нашыя бацькі і дзяды, але я вычытаў у старых кніжках, што так калісьці было. Паншчыны тады ніякай не было. І няма чаго таму дзівіцца, бо было лесу шмат, поля - колькі хочаш, а людзей мала, дык нашто ж служыць паншчыну за зямлю, калі кожны мог лесу выцерабіць, хату сабе паставіць і мець сваё поле.

Але ў суседстве з намі жыў немец і цар. Аднаму і другому багацце наша калола ў вочы, каб іх так колка схапіла, і хацелі нас сагнаць з нашае Бацькаўшчыны. Трэба было бараніцца, дык кароль кажа: "Хадзем бараніцца!" - а тут не ўсе ідуць, ды і мала нашых пайшло. Выгналі цара і немца, але каб жонкі і дзеці гэтых, якія хадзілі на вайну, мелі за што пражыць, кароль наш напісаў такое права: "Гэтыя, якія не хочуць ісці бараніць сваю зямлю, няхай абрабляюць поле гэтым, якія б'юцца за волю і шчасце ўсіх".

І гэтак было доўга: адны баранілі край, усё хадзілі па войнах, а другія то аралі, то сеялі, то касілі, то жалі. Згэтуль і ўзялася гэтая паншчына. Мяркуйце цяпер самі, ці можна было зрабіць справядлівей, як зрабіў калісьці наш кароль?

Яська, гаспадар з-пад Вільні.

("Мужыцкая праўда" № 2, 1862 г.)

Незалежнасць — гэта...

... Незалежнасць — гэта калі ты пойдзеш у школу і цябе будуць вучыць на тваёй мове (а дзяўчынку Гражынку, якая падабалася табе ў дзіцячым садзе, — на яе мове, а твайго суседа хлопчыка Мішу, тату якога завуць Ісакам, — на ягонай, а другога твайго суседа хлопчыка Алёшу, бацькі якога прыехалі сюды, бо ў іхнім горадзе на Волзе, каб купіць малому малака, трэба займаць чаргу а пятай гадзіне раніцы, — на ягонай). Цябе будуць вучыць на тваёй мове, і дзеля гэтага тваім тату і маме не трэба будзе ўсё лета збіраць па кватэрах заявы бацькоў, якія не тое каб не хацелі вучыць сваіх дзетак так, як твае тата і мама, а проста ніколі пра гэта не думалі, бо выраслі пры інтэрнацыяналізме. І гэтыя заявы не трэба будзе губляць тры разы дырэктару і два — сакратарцы, і першы вераснёвы дзень ты не пачуеш на ўрачыстай лінейцы, што «год от года хорошеет материально-техническая база нашей школы», а прыйшоўшы ў свой клас не даведася, што дзякуючы няўхільнаму клопату партыі і ўраду, у вас на ўвесь клас толькі адзін лемантар і дзве «матэматыкі» на роднай мове.

... Незалежнасць — гэта калі ты будзеш студэнтам і на лекцыі па вышэйшай матэматыцы твой смуглявы раўналетак з Мадагаскара, які вучыцца за грошы сваёй, а не тваёй краіны, нахінецца да цябе і запытае, што значыць слова «імавернасць», і ты па-французку растлумачыш яму.

... Незалежнасць — гэта калі твой сын прынёс са школы пяцёрку па гісторыі і ты хваліш яго за гэтую пяцёрку, бо ведаеш, што ён атрымаў яе не па тым прадмеце, дзе вучаць пра Лядовае пабоішча і перамогу калектывізацыі, а па тым, дзе вучаць пра Грунвальдскую бітву, якая ўрагавала твой народ ад смерці, і кажуць праўду пра тую ўладу, што расстраляла твайго дзедка і задушыла голадам тваю бабулю.

... Незалежнасць — гэта калі ад нараджэння да скону пачуваешся сваім чалавекам на сваёй зямлі.

Уладзімір Арлоў,
люты 1990 г.

Беларуская песня

Дзе мой край? Там, дзе вечную песню пяе Белавежа,
Там, дзе Нёман на захадзе помніць варожую кроў,
Дзе на ўзвышшах Наваградскіх дрэмлюць суровыя вежы
І вішнёвыя хаты глядзяцца ў шырокі Дняпро.

Ты ляжыш там, дзе сіняя Прыпяць ласкава віецца,
Дзе Сафія плыве над Дзвіною, нібы карабель...
Там, дзе сэрца маё з першым крокам, як молат, заб'ецца,
Калі б нават сляпым і глухім я прыйшоў да цябе.

Што сляпым? Нават мёртвым успомню высокія зоры,
Над ракою чырвонай і цмянай палёт кажаноў,
Белы ветразь на сініх, на гордых, як мора, азёрах,
І бары-акіяны, і неба - разлівы ільноў.

Дзе мой край?
Там, дзе людзі ніколі не будуць рабамі,
Што за поліўку носяць ярмо ў безнадзейнай турме,
Дзе асілкі-хляпцы маладымі ўзрастаюць дубамі,
А мужчыны, як скалы, - ударыш, і зломіцца меч.

Дзе мой край?
Там, дзе мудрыя продкі ў хвоях паснулі,
Дзе жанчыны, як радасны сон у стагах на зары,
А дзяўчаты, як дождж залаты. А сівыя матулі,
Як жніў з павуціннем і добрае сонца ўгары.

Там звяняць неўміручыя песні на поўныя грудзі,
Там спрадвеку гучыць мая мова, булатны клінок.
Тая гордая мова, якую й тады не забудзем,
Калі сонца з зямлёю ў апошні заглябляцца змрок.

Ты - наш край.
Ты - чырвоная груша над дзедаўскім домам,
Лістападаўскіх знічак густых фасфарычнай раць,
Ты - наш сцяг, што нікому, нікому на свеце, нікому
Не дамо абсмяяць, апаганіць, забыць ці мячом зваяваць.

Мы клянёмся табе баразной сваёй першай на полі
І апошняй раллэй, на якую ўпадзём у журбе.
Мы клянёмся табе, што ніколі,
Ніколі,
Так,
Ніколі не кінем,
Не кінем,
Не кінем цябе.

Уладзімір Караткевіч.

НАКАЗ

На ўсю Беларусь мільён пракурораў
І толькі адзін, толькі ён адвакат.
Рыгор Семашкевіч.

Ён быў адвакатам не толькі
Сялянскаму простаму люду.
Ён быў адвакатам для мовы,
Для мовы сваёй беларускай:

"Вы паслухайце, людзі добрыя,
Людзі добрыя, беларускія!
На судзе перад вамі і Богам я
За мову сваю заступлюся..."

Ніякая яна не "мужыцкая"
Дый не горшая за французскую.
Мова наша напеўная, чыстая,
Мова наша такая ж людская!

Ну чаму ж мы такія бяздольныя?
Родных словаў чаму выракаемся?
І пісаць мы па-свойму няздольныя,
І з мовы свае насміхаемся...

Яна ж Богам навекі нам дадзена,
Каб душы нашай стаць адзежынай!
Яна продкамі ў генах закладзена,
Каб нашчадкам быць годна данесенай.

Шмат народаў, на мову забыўшы,
Адышлі з анямелым горлам.
Мову родную ў сэрцах стуліўшы,
Не пакіньце яе, каб не ўмёрлі!"

... Да словаў Мацея мы і зараз
Схіляемся ў думках і ў сэрцах.
Нам гэты наказ назаўсёды.
Як сцяг, тыя словы трымаем.

Жыццём той наказ мы пацвердзім,
Сынам перадаць сваім зможам.
Жыві, Беларуская Мова,
Бо ёсць у цябе адвакаты!

Насця Мацюліна,
вучаніца СШ № 40 г. Магілёва.Падрыхтаваў да друку
Міхась Булавацкі.

НАШЧАДАК МАЦЕЯ БУРАЧКА

21 сакавіка 2018 года, у Міжнародны дзень паэзіі, у цэнтры дзіцячай творчасці "Эверэст" прайшоў III гарадскі конкурс вакалу і мастацкага чытання "Магілёўскія зорачкі". І спевы, і вершы на гэтым конкурсе гучаць толькі на беларускай мове, таму гэты конкурс - унікальная з'ява дзіцячай творчасці Магілёва. Конкурс праводзіцца ў трох узроставых катэгорыях: 6-9 год, 10-13 год і 14-18 год. Бываюць выключэнні: на пазамінулым конкурсе бурныя воплескі глядачоў і журы выклікала песенька "Цік-так, ходзікі, мне чатыры годзікі...", якую выканала чатырохгадовая дзяўчынка.

Радуе, што конкурс набывае папулярнасць: на гэты раз у намінацыі "мастацкае чытанне", дзе аўтар гэтых радкоў быў сярод чальцоў журы ад Таварыства беларускай мовы, удзельнічалі

ажно 72 прэтэндэнты з розных навучальных устаноў горада. Варта адзначыць, што ўдзельнікі парадавалі не толькі сваёй колькасцю, але і выбарам твораў для чытання, і якасцю выканання лірычнага майстэрства. Шасцёра з іх чыталі вершы ўласнай творчасці, што асабліва кранала журы. І невыпадкова гран-пры ў гэтай намінацыі атрымала адна з гэтай шасцёркі - дзесяцікласніца школы № 40 Насця Мацюліна, якая пранікнёна выканала свой верш, прысвечаны Мацею Бурачку (Францішку Багушэвічу), "адвакату роднай мовы".

Насця пісала вершы і раней, але пісала на рускай мове. Гэты твор - першая спроба вершаскладання на роднай мове. І, не

ведаючы яе ранейшых вершаў, магу ўпэўнена сказаць, што ён варта ўсіх ранейшых, разам узятых. Яна раптам адчула сябе нашчадкама Мацея Бурачка. Вельмі адказнае адчуванне.

Міхась Булавацкі.

Абраменка Эдуард Якаўлевіч
Абрамовіч Адэлаіда Паўлаўна
Амурак Вольга Іванаўна
Андруцэвіч Станіслаў Вячасл.
Ануфрыенка Валянціна
Арабей Вольга Анатольеўна
Аскерка Валянціна Валянцін.
Аўкштулевіч Тамара Яўген.
Аўсеенкава Кацярына Валер.
Ахрамчук Віктар Георгіевіч
Ахрэменка Мікалай Аляксан.
Бабічаў Антон Вячаслававіч
Багдановіч Эвеліна Паўлаўна
Багдзевіч А.І.
Балбераў Яўген Сяргеевіч
Баравік Марыя Якаўлеўна
Бардош Іна Анатольеўна
Барысік Мікалай
Бекешка Вікторыя Сямёнаўна
Бельчына Алеся Рыгораўна
Блажэвіч Ірына Уладзіміраўна
Богуш Мікалай
Бодрыкаў Яўген Аляксандр.
Болбас Вадзім Іванавіч
Болбат Вячаслаў Парфір'евіч
Бубен Уладзімір
Бублікава Лілія
Бубновіч Іна Іванаўна
Будзянок Аляксей Пятровіч
Бузо Алег Леанідавіч
Бязрукая Аксана Юр'еўна
Бяліста Марына
Бярэзіна Надзея Уладзіміраўна
Вабішчэвіч Тацыяна Іванаўна
Валочка Святлана Анатол.
Васочэнка Пятро Васільевіч
Ваўрышук Наталля Юр'еўна
Вашанка Дзмітры Дзмітрыевіч
Вашкевіч Марына
Верхачуб Уладзімір Васільевіч
Войткун Галіна Вотэхаўна
Врублеўская Наталля Вікенц.
Вышадкевіч Наталля Алегаўна
Вярцейка Алеся
Галаякевіч Яўген Ціханавіч
Гаравы Леанід Антонавіч
Гарбацэвіч Валеры Аляксандр.
Гарнастай Алена
Гарэлава Ганна
Гарэцкі Іосіф Аляксандравіч
Гільвей Вацлаў
Голуб Аксана Уладзіміраўна

Вінуем сяброў ТБМ, якія нарадзіліся ў лютым

Грык Рыгор Яраслававіч
Грынь Сяргей Іванавіч
Губарэвіч Настасся Уладзім.
Губарэвіч Юры Іванавіч
Гуцалік Галіна
Давідовіч Аляксандр Анатол.
Дземідовіч Вольга Валер'еўна
Дзенісевіч Павел Алегавіч
Дзеружынскі Авяр'ян Авяр.
Дзмітручына Ганна Мікал.
Дзмітрыевіч Віктар Аляксандр.
Дзюбайла Андрэй Мікалаевіч
Дзямідка Генадзь Руфінавіч
Добыш Генадзь Канстанцінавіч
Драгун Павел Якаўлевіч
Драздова Марыя Аркадзьеўна
Драка Альбіна
Дубіцкі Віктар Сыманавіч
Емяльянава Аляксандра Вікт.
Жаўняровіч Ганна Дзмітр.
Жук Мікалай
Жукоўская Л. С.
Забайская Святлана
Засім Тамара
Заяц Генадзь Мікалаевіч
Іваніцкі Павел Яўгенавіч
Ігаченка М.І.
Іжохіна Надзея Іванаўна
Іжохіна Тацыяна Мікалаеўна
Ільч Андрэй Іванавіч
Кадэтка Міхась Аркадзевіч
Калядзінскі Лявон Уладзімір.
Калядка Тацыяна Рыгораўна
Камесніковіч Вольга
Камінская Аліна Аляксандр.
Канановіч Ірына
Канашэнка Рыгор
Канецкі Яўгеній Вітальевіч
Канойка Ігар
Каноў Уладзіслаў Васільевіч
Карбановіч Сяргей
Каржанеўская Марына Дзміт.
Карнеева Алена Віктараўна
Карповіч Лявон Эдвардавіч
Карэтка Дар'я Віктараўна
Касаржэўскі Віктар Іванавіч
Касцючык Валянціна Міхалі.

Качура Яўген
Кірэеў Антось Мікалаевіч
Клімовіч Наталля
Клімуць Лада
Клімуць Станіслава
Клімчык Генадзь
Кляшчонок Алена
Ковель Уладзімір
Корзан Ала Вікенцеўна
Красілава Маргарыта Алякс.
Краснабаеў Артур Мікалаевіч
Красоўскі Сяргей Уладзімір.
Краўчанка Арцём Аляксандр.
Крук Алена
Крываногава Святлана
Крыванос Алеся
Крывапуст Дзмітры Валер.
Крыстэсіавілі Сергій Мамук.
Крысок Людміла
Крэйніна Людміла Міхайлаўна
Кузьмініч Ігар Расціслававіч
Кузьмянкова Наталля Алег.
Купрацэвіч Адам Прохаравіч
Кур'ян Астап Андрэевіч
Кухаронак Аляксандр Дзмітр.
Кучаравенка Паліна Уладзім.
Кучынскі Віталь Паўлавіч
Лабада Анастасія
Лагодская Ірына
Ладыга Сяргей Паўлавіч
Лазарэвіч Аляксандр
Лашкоўская Рэгіна В.
Леванкова Алена Аляксееўна
Леван Вадзім Вайцяхавіч
Ліс Тамара
Літаш Вольга
Літвінава Людміла Сямёнаўна
Лопух Тацыяна Уладзіміраўна
Лукашонак Тамара
Лукашэвіч Тамара Георгіеўна
Лукашэвіч Яўген Фёдаравіч
Лыч Леанід Міхайлавіч
Лявончыкава Дз.
Лягуцкі Анатоль Пятровіч
Ляшчынскі Іван Купрыянавіч
Мазынскі Валер Яўгенавіч

Макарэвіч Аляксандр Васіл.
Макевіч Настасся
Макрыцкая Ніна Міхайлаўна
Малашчанка Алег Міхайлавіч
Маліноўская Тацыяна Рыгор.
Марачкін Ігар Аляксеевіч
Мартынаў Мікола Рыгоравіч
Маслюкова Алена Аляксандр.
Матавілава Кацярына Ігараўна
Матэленак Леанід Аляксандр.
Машнюк Тацыяна Аляксандр.
Мінько Жанна
Мірановіч Міхал Канстанцін.
Місун Раман
Мішчанкова Юлія Анатол.
Мудроў Максім
Мурашка Ігар
Мядзведзева Вераніка Мікал.
Мяшкоў Юры Уладзіміравіч
Мяхедка Аляксей Уладзімір.
Мяцельскі Мікалай Міхалі.
Навоеў Максім Алегавіч
Навумовіч Іван Мікалаевіч
Надокунева Ірына
Наскоў Міхал Андрэевіч
Нікіценка Тацыяна Пятроўна
Нікіцін Віталь
Новікава Яна
Нялепа В.
Падшывялёў Дзмітры Алякс.
Памецька Ніна Казіміраўна
Панізоўцаў Сямён Сямёнавіч
Парашчанка Яўгенія Уладзім.
Парфёнаў Аляксандр Іванавіч
Патокская Тамара Антонаўна
Паўкштэла Сюзана Алегаўна
Петрашкевіч Аляксандр Ан.
Петрашкевіч Часлава
Петрушкевіч Ала Мікалаеўна
Піўко Юры
Плітко Віктар Васільевіч
Працко Святлана Аляксандр.
Прыгожын Аркадзь Ілліч
Прымака (Кухарэнка) Настас.
Пташнік Ларыса Уладзімір.
Пухоўская Тацыяна Фёдараўна
Пяткевіч Марына

Сяменас Людміла Францаўна
Сянкевіч Мікалай Іванавіч
Сянкова Вольга Фёдараўна
Талстая Алена Уладзіміраўна
Тарэлка Міхалі Уладзіміравіч
Татаранка Аляксандр Мікал.
Тоўскі Тацыяна Цімафееўна
Трубкін Аляксей Анатольевіч
Тулько Ірына Уладзіславаўна
Тулько Кацярына Уладзімір.
Туровіч Алеся
Тычына Міхалі Аляксандравіч
Тэрэз Віктар
Утохіна Наталля
Ушакоў Сяргей Аляксандравіч
Філімоненка Марына Віктар.
Філіповіч Алена Сяргеєўна
Філюта Ніна Рыгораўна
Хадановіч Яўген
Хадневіч Васіль
Хацкевіч Анатоль Канстанцін.
Хмянчук Марыя Іванаўна
Ходар Аляксандр
Хоміч Марына Уладзіміраўна
Цімафеева Ганна Сяргеєўна
Цімохін Леанід Аляксандравіч
Ціткоўскі Ігар Адамавіч
Цішакіна Ірына Пятроўна
Цэдрык Ганна Васільеўна
Цярэньцевіч Зміцер Ігаравіч
Саўчук Ян Васільевіч
Сахута Яўген Міхайлавіч
Свістун Сяргей
Серада Алеся Сяргеєўна
Сідарук Лілея Мікалаеўна
Сіманенка Людміла Іванаўна
Сіплівеня Жана Сямёнаўна
Стандуб Іван Дзям'янавіч
Старовойтаў Сяргей Мікал.
Старжынскі Андрэй
Стома Анастасія
Страчук Аляксандр Сяргеєвіч
Строганавіч Вадзім Вячаслаў.
Стэпановіч Язэп Міхайлавіч
Сугойдзь-Зубовіч Кацярына
Сухарэбская Кацярына Алякс.
Сухоцкі Іван Андрэевіч
Сучак Міхась
Сцефанавіч Вера Андрэеўна
Сцефановіч Галіна Іванаўна
Сцяпанова Зоя Анатольеўна
Сямашка Сяргей Анатольевіч

24 студзеня 2019 года ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры адбылася прэзентацыя кнігі "Янка Маўр. Наш вечны рабінзон. Штрыхі да партрэта", у якой змешчаны ўспаміны блізкіх і родных, калег па пяру вядомага дзіцячага пісьменніка. Гэтыя залацінкі памяці дапамагаюць больш глыбока раскрыць творчую асобу аўтара, шматграннасць яго таленту.
У кнізе змешчаны ўспаміны яго дачкі Наталлі Міцкевіч, дзе апісаны невядомыя факты жыцця пісьменніка, раскрыты яго ўза-

ЦІКАВАЯ ПРЕЗЕНТАЦЫЯ

емаадносіны з роднымі і сябрамі. Сведкам сапраўдных сяброўскіх адносін Янкі Маўра і Якуба Коласа з'яўляецца ліставанне паміж імі, пра гэта распавядае праўнучка абодвух пісьменнікаў Васіліна Міцкевіч. Вось прозвішчы асоб, якія адра-савалі свае вершы і ўспаміны: Міхась Міцкевіч, Вера Гнілазуб, Алена Васільевіч, Васіль Вітка, Артур Вольскі, Мікола Гіль, Сяргей Грахоўскі, Алег Грушэўскі, Генрых Далідовіч, Павел Кавалёў,

падтрымцы міністэрства інфармацыі. У кнізе выкарыстаны фота з асабістага архіва Янкі Маўра.
На мерапрыемстве прысутнічалі вучні СШ №4 г. Менска! Выступалі: галоўны рэдактар выдавецтва "Мастацкая літаратура" паэт Віктар Шніп, рэдактар выдання Зміцер Пятровіч, намеснік галоўнага рэдактара часопіса "Поляны" літаратуразнаўца Мікола Трус. Прагучалі ўспаміны Марыі Міцкевіч, Сяргея

Справаздачна-выбарчы сход у Наваполацку

24 снежня 2018 года ў Наваполацку прайшоў справаздачна-выбарчы сход Наваполацкай гарадской арганізацыі ТБМ.
Сход заслухаў справаздачу старшыні аргани-зацыі, выбраў старшыню і зацвердзіў план на 2019 год.
Сход абраў старшынем Наваполацкай гарадской арганізацыі на новы перыяд Алеся Рымшу.
Наш кар.

Беларуская мова-

наша будучыня

Ахвяраванні на ТБМ

1. Рымша Алеся - 20 р.
2. Кунцэвіч Уладзімір - 20 р.
3. Гацкі Уладзімір - 20 р.
4. Кулік Анатоль - 10 р.
5. Паўловіч Віктар - 10 р.
6. Шэвья Аляксандр - 10 р.
7. Мудроў Алег - 10 р.
8. Гняткоў Валеры - 5 р.
9. Пісарэнка Алеся - 10 р.
10. Фарнэль Кастусь - 5 р.
11. Недзялкоў Ярасл. - 10 р.
12. Мельнікаў Юрась - 10 р.
13. Сідараў Сяргей - 5 р.
14. Мельнікаў Алеся - 10 р.
15. Рымша Ангеліна - 10 р.
16. Жукаў Вітаўт - 5 р.
17. Рындзевіч Вячасл. - 10 р.
18. Усе Наваполацк.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас: вул. Румянцава, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ № BY84BLBB30150100129705001001 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанка" IBAN - BLBBBY2X (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Аляксей Шалахоўскі, гісторык культуры.

Урокі мужнасці хору "Лёсы"

Імі кіруе святое натхненне, пранізлівая памяць і вялікая чалавечая еднасць. Творчы калектыў былых вязняў з Менска стаў лаўрэатам спецыяльнай прэміі Прэзідэнта. На пачатку года хор "Лёсы" выступіў на тэлебачанні, яго чальцы мелі шэраг сустрэч у школах і грамадскіх арганізацыях. Менская габрэўская грамада запрасіла іх ушанаваць 27 студзеня Дзень памяці ахвяраў Халакосту.

Хор былых вязняў "Лёсы" быў створаны ў 2004 годзе пры сярэдняй школе №137 імя П.М. Машэрава. Настаўніца гісторыі Людміла Шчэннікава з вучнямі-валанцэрамі пачала запісваць успаміны былых вязняў, на аснове ўспамінаў была створана кніга. Былыя вязні Першамайскага раёна сталі пачаць збірацца на рэпетыцыі хору ў школе. З канцэртмайстрам Аленай Навумчык яны развучвалі вядомыя ваенныя і беларускія народныя песні.

Дзеці вайны здолелі з'яднацца дзякуючы гістарычнай памяці пра цяжкое ваеннае мінулае і праявіць вялікую чалавечую салідарнасць адзін да аднаго. Разам адзначалі юбілей і круглыя гадавіны высяляў, дапамагалі прадуктамі харчавання, лекамі і мыйнымі сродкамі, падтрымлівалі сем'і інвалідаў і ляжачых хворых, падбадзёрвалі адзін аднаго.

Нігачка лёсу звязала Яўгенію Піўню-

вец з Менска са спецыялісткай па міжнародных сувязях з Майнца Герліндай Браўч. Немцы імкнуліся выправіць сваю віну перад беларускім народам. У 90-тыя гады стварылася "Нямецка-беларускае таварыства сяброўства Майнц-Менск." Фраў Герлінда запрасіла групу былых вязняў з Беларусі наведваць аб'яднаную Германію. Яна ўсёй душой палюбіла пакутных мужчын і жанчын, якіх вайна пазбавіла дзяцінства, і імкнулася зрабіць як мага больш для іх.

- Памятаю, як у 2002 годзе мне прыйшла пасылка ад фраў Герлінды, поўная дабротнага адзення, - успамінае Яўгенія Міхееўна Вярвіна.

Дзейнасць хору была неверагодна плённай! За 15 гадоў яны некалькі разоў наведвалі Германію, пабывалі ў Майнцы, Франкфурце. Хор выступаў у Чэхіі, Францыі, Галандыі, Бельгіі, Фінляндыі, Швецыі, Расіі. Хор спяваў у мэрыях, дамах састарэлых, школах. "Не - фашызму. Дзяцінства без вайны!" - такім быў іх дэвіз выступленняў і сустрэч на міжнародным узроўні. У 2017 годзе яны пабывалі ў Бухенвальдзе, калі адзначалася гадавіна вызвалення вязняў з гэтага канцлагера.

Некалькі гадоў таму ў французскім горадзе Арадур яны падпісалі зварот да

ўсіх народаў Еўропы з заклікам не дапусціць вяртання фашызму. З акцыяй "Не - фашызму. Дзяцінства без вайны!" яны будуць сустракаць сёлета 75-годдзе вызвалення Беларусі.

Фраў Герлінда Браўч была самотнай жанчынай. Яна так прыгарнула ўсёй душой да беларусаў, так палюбіла нашых суайчыннікаў, што загадала пахаваць себе побач з беларускай сяброўкай. Некалькі гадоў таму прах Герлінды Браўч быў прывезены на Беларусь і пахаваны на Паўночных могілках, дзе быў усталяваны памятник знак.

Урокі мужнасці, якія хор "Лёсы" праводзіць у школах, пачынаюцца з пераклічкі:

- Я - Яўген Стасевіч, 13 гадоў, канцлагер Грос-Розэн, Нямецчына. Я - Жэня Дзегярова, тры гады, канцлагер Азарычы. Я - Ганна Доўнар, пяць гадоў, Азарычы. Я - Тамара Папова, 900 дзён у блакадным Ленінградзе. Я - Мая Макаранка, тры гады, Беларусь, акупацыя.

Ім усім каля 80-90 гадоў. Нягледзячы на ўзрост, немачы, яны працягваюць збірацца, спяваць, выступаць і дзяліцца ўспамінамі. Навошта? Каб людзі маладзейшага ўзросту памяталі ўрокі гісторыі, былі больш чалавечымі і спагадлівымі, верылі ў лепшыя якасці беларусаў і здольнасць супольна перадоўваць цяжасці і крызісы.

Эла Дзвінская, фота аўтара.

1. Хор былых вязняў "Лёсы".

Да 156-годдзя паўстання 1863 г.

Апалонія з Далейскіх Серакоўская

Успаміны

(Працяг. Пачатак у папяр. нумарах.)

"Белая" партыя ў Каралеўстве была супраць паўстання. Шляхта там у ніякім разе не мела намеру браць у ім удзел, таму хутка прышлі з улікам гэтага да паразумення, толькі Гутры горача таму супраціўляўся і не хацеў нават прысутнічаць пры дыскусіях наступнага дня.

У выніку пастанавілі:

- 1) Паўстанне адкласці;
- 2) Прыняць праграму Літвы (што тычыцца супольнай працы);
- 3) Кіраўніцтва грамадскай думкай аддаць часова пазнаньскаму Кола паслоў;
- 4) Кракаўскі "Час" як пасярэдніцае выданне для карэспандэнцыі, нашае мусіла праходзіць праз Варшаву.

У час нарадаў у Кроненберга Гейштар некалькі разоў выказаўся, як кажуць на Літве, "па-своему". Раз выклікаў пытанне з боку старшыні: "Што пану дае права гаварыць нам грубасці?" Другі раз ён жа адазваўся: "Пане Гейштар, хто так гаворыць на з'ездзе, як пан у гэтую хвілю, павінен заўтра разаслаць адозву да паўстання".

Пасля паседжанняў, пад выглядам візітаў наступілі даверлівыя паразуменні. Гейштар у размове з Гутарам, які заклікаў да неадкладнага паўстання, абавязуецца як чалец Літоўскага камітэта збіраць зброю ад пачатку 1863 года (шчасце, што не ведаў, што Камітэт ужо ад 1861 года, г.зн. ад першых варшаўскіх падзей, прадбачачы, да чаго гэтыя падзеі вядуць, дастаўляў яе ў вялікай таямніцы з Расіі, найчасцей асобнымі адзінкамі, прысылаемымі на імя Францішка).

Маскоўскі ўрад перад паўстаннем канфіскаваў усю зброю ад прыватных асоб, таму было яе вельмі мала, схаванай літоўскай моладдзю.

Гейштар бачыўся з Краеўскім, Гілерам, Юргенсам і Рупрахтам, пераканаўся, што калі паўстанне выбухне, агул не будзе мець сілы не ўзяць у ім удзел, і Літва, хоць і пагражае, будзе з Каралеўствам салідарная.

Пра тую здраду чутых даверлівых галасоў і рашэнняў у Цэнтр[альным] Літоўскім камітэце даведаліся ўжо пасля ўпадку паўстання. Сам Гейштар пра тое разгаворыўся ў пісаў - відочна, не разумеў, чым і як далёка зграшыў.

У 1862 годзе ў першыя дні жніўня Цэнтр[альны] Літоўскі камітэт даручыў Зыгмунту, які ехаў на чатырохмесячны побыт за мяжу, вывучыць карыснасць замежных двароў для польскай справы. Тое ж самае даручэнне ён атрымаў ад чальцоў Нац[ыянальнага] ўр[ада] ў Варшаве.

Зыгмунт пасля адведвання Вялікапольшчы, Галіцыі, замежных універсітэтаў затрымліваецца надаўжэй у Вене і ў Берліне ў час з'ездзе ў парламента. У Парыжы бачыцца з князем Напалеонам. З ім і ім[ператрыцай] Яўгеніяй мае аўдыенцыю ў імператара Напалеона. Прыняў ласкава. Не адабраў надзеі ў Польшчы. Скажаў чакаць (на колькі памятаю гэта ў той час імпера-

³²⁶ - Нарэшце, нарэшце пан сярод нас, а мы думалі, што застанешся ў легіёнах!

- Яшчэ не (франц.).

³²⁷ Камітэт Руху ці Літоўскі Правінцыйны камітэт, пасля выбуху паўстання пераўтварыўся ў Правінцыйны часовы ўрад на Літве і Беларусі.

³²⁸ Маніфест Літоўскага Правінцыйнага камітэта ад 20.ІІ.1863 г., у якім "чырвоныя" абвешчаліся адзінай уладай на Літве і Беларусі.

³²⁸ Гаворка пра Яна Козел-Паклеўскага.

тарам былі прамоўлены словы: "Я гатовы, няхай толькі Англія выставіць хоць аднаго жаўнера ў довад нейтральнасці. З-за няскончанага італьянскай справы, без паразумення з суседнімі дзяржавамі рэч немажлівая - не сёння, трэба чакаць").

Серакоўскі пасылае з Парыжа ў Лондан (наколькі памятаю) Нікаровіча з рэкамандэцыйнымі лістамі і з даручэннем да ўплывоў там асабаў для вывучэння спраў. Усюды чуецца адно: "Не сёння", трэба чакаць. З тымі інфармацыямі вяртаецца з Алжыра, спяшаецца ў Варшаву, тут чуе запэўніванні, што выбух паўстання адкладзены на год або на два гады.

Зыгмунт вяртаецца ў Пецяўбург праз Вільню поўны добрых думак, колькі ж за два гады можна зрабіць! У Пецяўбургу прыняты ўладамі не толькі добра, але сардэчна, радысна. Міністр Мілюцін гаворыць, што яго выглядалі з вялікай нецярплівасцю, што ў змесце будучых рэфармаў чакаюць яго важныя работы. Сувароў, Шувалавы, Даўгарукаў, Патапаў і іншыя, усе сардэчна вітаюць яго, і стары Шувалаў кідае жарг:

- Enfin, enfin Vous etes parmi nous, et nous pensions, que Vous nous quitterez pour les legions!

- Pas encore,³²⁶ - адказаў Зыгмунт, смеючыся

- О, не жартуй, пан. Манаршая ласка і наша прыязнь затрымаюць пана.

Серакоўскі з верай у лепшае заўтра бярэцца за працу. Прадстаўляе міністру, напісаны ім "Польскі вопрос". Міністр Мілюцін прымае, абяцае ўчытацца і падтрымаць. Зыгмунт мае надзею, што пры дапамозе, пры ўзаемадзеянні ўплывоў высокапастаўленых асоб і людзей добрай волі правядзе ў Краі найпільнейшыя рэфармы, якімі не толькі адкладзе кровапраліцце, але зробіць паўстанне бязмэтным, лішнім.

Брутальная, безаглядная, легкадумная да пачуццяў народа палітыка Веляпольскага пакіравала іначай.

11/23 студзеня 1863 года выбухнула паўстанне ў Польшчы.

Камітэт Руху³²⁷ (які быў заснаваны побач з Цэнтр[альным] Літоўскім кам[ітэтам] і дзейнічаў самастойна) выдае ўжо адсябе, як ад адзінай улады, адозву³²⁸ да Літвы.

У той час галоўнымі прадстаўнікамі Руху на Літве былі: Канстанцін Каліноўскі, Звяждоўскі, афіцэр Генеральнага штаба, Эдмунд Вяртыга, Ахілес Банольдзі, Зыгмунт Чаховіч, Козелла³²⁹, які потым адыграў выбітную ролю ў Каралеўстве; Уладыслаў Малахоўскі, Длускі, доктар і капітан, Залескі, абывацель, Ду Лаўрэнс, камісар з Варшавы ад Нац[ыянальнага] ўр[ада] (гэтыя ўсе ад прыезду Аляксандра Дал[еўскага] і Длускага ды Ду Лаўрэнса) акрамя Банольдзі, былі нам добра вядомыя).

Нягледзячы на выступленне Камітэта Руху, Цэнтр[альны] Літ[оўскі] камітэт склікае з'езд, на якім надае маршалкам: Лапе, князю Любамірскаму і Гячэвічу за Дамейку голас раўназначны з чальцамі Цэнтр[альнага] Літ[оўскага] камітэта, хоча пры гэтым склікання дэлегацый з губерній для выбару іншых асобаў на сваё месца, або ўпаўнаважвання тагачасных для неадкладнага дзеяння для абароны Краю ад пагрозы анархіі.

(Працяг у наст. нумары.)

Не ад Эзона, а ад Язэпа

Стрэптыз саракагадовых
жанчын

Напачатку здавалася, што не адбудзецца нічога экстравагантнага. Прыехалі адпачываць на двух аўто чатыры сямейныя пары, дзесьці саракагадовага ўзросту. Без начлегу. Замовілі домік, альтанку і лазню. Адразу пайшлі гуртом парышца. Праз пару гадзін дружна пайшлі працягваць "адпачынак" у домік. Пасля ўсяго мой абавязак навесці парадак у лазні.

Заходжу. Божухна. Садом і Гамора ў стократных памерах. Увесь посуд (куфлі, шклянкі, талеркі) разбіты ўшчэнт і яго аскепкі валяюцца дзе заўгодна: на сталё, лаўках, падлозе. Прыбіраць няма чаго. Пачынаю дзейнічаць. На ключ замыкаю ўваходныя вароты і - наўпрост да доміка. Вяселле ў поўным разгары. Адклікаю замаўляльніка і тлумачу сітуацыю:

Адпачынак па-беларуску

3 запісак вартаўніка базы адпачынку

Страты павінны быць сплачаны ў пяцікратным памеры або павернуты. Фінансавая сітуацыя беларусаў вытлумачальная: грошай хапіла толькі на гарэлку, і тае мала. У абяцанкі вярнуць посуд заўтра не веру. Патрабую заклад - прапаную да павяртання страт пакінуць машыну. Адна кабета ў якасці закладу прапануе сябе. Муж пагаджаецца на такое і нават настойвае. Сітуацыя камедыйна. Хоць кабета ладная, аднак не пагаджаюся я. Урэшце рэшт пасля іх адпачынку адна машына застаецца да заўтра. Ранкам адзін з адпачыванцаў павяртае ўвесь да аднаго посуд і ў якасці падзякі мне пляшчу гарэлкі. Мяне тузае цікавасць і я пытаю:

- Што тут урэшце адбы-

лося?

Напачатку мужчына запытаў, ці можна сюды прыехаць адпачыць, але ў іншай кампаніі. Даводаўшыся, што няма ніякіх пытанняў, распавядаў.

Кабета, што мела намер быць добраахвотнай закладніцай, арганізавала той адпачынак з сваімі сяброўкамі, каб "ужучыць" сваім мужоў у нявернасці. Пасля парылкі і гарэлкі з півам келіх у келіх з мужыкамі распачала распавядаць пра іх паходжанні. І каб даказаць, што яны чагосьці вартыя, жанчыны ўчынілі стрэптыз на сталё. На мой запят: "Голымі?" пачуў у адказ: "Як маці нарадзіла".

На што толькі не здольна беларуска ў імя каханья.

Сланічанка здзейсніла свой
выбар

Пасля апошняй сустрэчы з гэтай жанчынаю я зразумеў, што яна дамаглася ў жыцці свайго і чаго яшчэ хоча, ды ў тым дапамагла ёй зона адпачынку.

Тое пачалося болей за год назад. Прыехала пара. Ім пад трыццаць. Шыкоўная кабета за кіраўніцай шыкоўнага аўто. Такого ж узросту мужчына. Афармляю дакументы. Сланічанка. Называю прозвішчы сваіх тамтэйшых знаёмых. Ведае. Адпачынак звыклы: лазня, пагулянка на катамаране і так далей. Поўная ідылія блізкасці. Праз некаторы час другі заезд, трэці. Кожны раз партнёр новы, як і аўто. Сярод абслугі пайшлі розныя чуткі. Надараецца так, што жанчы-

на два разы прыежджае з адным і тым жа мужчынам. Пры афармленні дакументаў задаю неспілае пытанне:

- Ён упадабаў цябе?

На што яна адказала без злосці і дасціпна:

- Не ён мяне, а я яго. Я дастаткова забяспечана. У мяне свой бізнес. Бізнес паспяхова. У нашых варунках тая справа сабачая. І іншы раз узнікне жаданне адпачыць. Адчуць сябе жанчынаю. Мне патрэбны сапраўдны мужчына. Мужчына маіх жаданняў. І няхай яго называюць як хочаш. Альфонс ці нека па-іншаму. Мне ўсё роўна. Мяне ён задавальняе. Маю на мэце пабрацца з ім шлюбам.

Праз месяц гэтая пара наведлася яшчэ адзін раз. Дваіх. З прысценкамі на пальцах. Адпачынак правялі шумна, гамонка і, як першыя закаханыя, рука ў руку да паўночы гулялі па берэзе возера ды кармілі хлебам лебедзяў.

Язэп ПАЛУБЯТКА.

Верхнядзвінская "Ініцыя+Тыва" - у ліку лепшых ініцыятываў па развіцці супольнасцяў "Зрабілі"

12 студзеня ў Менску адбылося ўзнагароджанне лепшых ініцыятываў па развіцці супольнасцяў "Зрабілі". Ужо ў трэці раз Офіс еўрапейскай экспертызы і камунікацый і CityDog.by і ў гэтым годзе з Vitebsk4.me, "Рэгіянальнай газетай", і "Біноклем" сумесна арганізавалі ўзнагароджанне, якое пашырае бачнасць нізавога (grass roots) актывізму ў Беларусі. Сярод ўзнагароджаных-грамадская "Ініцыя+Тыва" з Верхнядзвінска, якая на працягу 2018 года займалася добраўпарадкаваннем тэрыторыі дома № 72 па вуліцы Першамайскай нашага горада.

Спіс ініцыятываў для ўзнагароджання "Зрабілі" быў створаны з улікам рэкамендацый пераможцаў мінулага года, кансультацый з прадстаўнікамі і прадстаўніцамі некамерцыйных арганізацый і ініцыятываў рознага тэматычнага напрамку і таксама меркаванняў арганізатараў і арганізатараў ўзнагароджання. Такім чынам, больш за 60 ініцыятываў атрымалі ўзнагароду ў 7 намінацыях за актыўнасць і паспяховае дзейнасць на працягу 2018 года.

- Унёсак кожнай намінаванай ініцыятывы ў роўнай ступені з'яўляецца каштоўным і значным. Мы вельмі ўдзячныя ўсім ініцыятывам за тое, што яны мяняюць жыццё мясцовых супольнасцяў у Менску і раёнах да лепшага, - адзначыла кіраўніца Офіса еўрапейскай экспертызы і камунікацый Святлана Зінкевіч

У гэтым годзе было вызначана некалькі намінацый:

Падзея года: У гэтай намінацыі ўдзельнічалі адукацыйныя праграмы, івэнты, фестывалі, адвакатыўныя кампаніі і іншыя падзеі, якія адбыліся, дзякуючы актывістам і актывістам, грамадскім арганізацыям і ініцыятывам у 2018 годзе.

Канал у сацыяльных сетках: У намінацыі ўдзельнічалі лепшыя інфармацыйныя каналы мясцовых ініцыятываў: старонка, суполка, канал ці акаўнт у любой сацыяльнай сетцы.

Нізавая ініцыятыва (Grass roots): Удзельнічалі ініцыятывы, якія былі створаны ў 2018 годзе з "нуля", амаль без падтрымкі і бюджэту. Гэта былі тыя ініцыятывы, пра якія яшчэ няма публікацый у медыя ці яны не вельмі вядомыя шырокай публіцы.

Праект ці ідэя, якую варта мультыплікаваць: Былі намінаваны ідэі і ініцыятывы з катэгорыі "Бяры і рабі!", што лёгка зрабіць у любой супольнасці і ў любым населеным пункце Беларусі.

Крэатыўнае рашэнне праблемы: У намінацыі ўдзельнічалі креатыўныя адвакатыўныя кампаніі, новыя ці незвычайныя падходы да вырашэння існых праблем.

Штуршок: Удзельнічалі ініцыятывы, якія ўразілі і натхнілі на новыя ідэі, праекты і дзеянні на працягу 2018 года.

Уклад у абарону правоў чалавека: Намі-

нацыя была новай у гэтым годзе. У ёй маглі прыняць удзел кампанія, акцыя ці іншая ініцыятыва, накіраваная на абарону правоў чалавека, адстойванне правоў уразлівых груп, супрацьстаянне любым формам дыскрымінацыі.

Зараз праект, скіраваны на пашырэнне ўдзелу грамадзян у развіцці супольнасцяў, мае працяг і я, у выніку адбору, запрошана на ўдзел у трохсеместравым курсе.

Арганізатары "Віцебскага арнаменту 2.0" вызначылі яго як "...курс, скіраваны на праекты, што ўцягваюць уразлівыя групы, - тых, з кім мы не часта сустракаемся або ўзаемадзейнічаем у гарадах і вёсках. Гэта могуць быць самыя розныя людзі: моладзь

са спальных раёнаў альбо далёкіх вёсак, людзі, якія ўшчэпленыя ў сваіх правах (нажылыя людзі, і ў цэлым тэя, хто пражывае побач з намі і падвяргаецца дыскрымінацыі па якіх-небудзь прыкметах)".

Прайшла першая сесія аду-

кацыйнага курсу, наступная пройдзе ў лютым.

Валянціна Болбат,
старшыня
Верхнядзвінскай
раённай арганізацыі
ГА"Таварыства беларускай
мовы імя Ф. Скарыны".

"Па зямлі шыбуе люты!" Складальнік Лявон Целеш

Праверце. калі ласка, адказы:

Па гарызанталі: 1. Бліннік. 4. Даведка. 10. Люты. 11. Мясца. 12. Стрэчанне. 14. Корм. 15. Пуціна. 16. Макара. 19. Ёмка. 20. Рвач. 21. Сіло. 22. Збан. 25. Агата. 26. Рэсурс. 29. Філе. 32. Прадвесне. 33. Снег. 34. Фірн. 36. Аметыст. 37. Прасяця.

Па вертыкалі: 2. Лёт. 3. Наступ. 5. Вясна. 6. Кліч. 7. Аладкі. 8. Бычкі. 9. Натура. 13. "Грамініца". 16. Маразы. 17. Красавік. 18. Дарота. 23. Калёсы. 24. Певень. 27. Сівер. 28. Сініца. 30. Бровы. 31. Сейм. 35. Імя. г. Дзяржынск.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў, Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/> <http://naszaslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://tbm-mova.by/> <http://belkiosk.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі. Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні. 231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 4.02.2019 г. у 17.00. Замова № 180.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,37 руб., 3 мес.- 7,11 руб.

Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для поштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: [naszaslowa@tut.by](mailto:naszslowa@tut.by)